

333 EPISTOLA CCCLXX (973).

AD EUMDEM.

Ecclesiam de Monte ei commendat.

Charissimo patri et domino SUGERIO, Beati-Dionysii abbati, frater BERNARDUS, Claræ-Vallensis vocatus abbas, salutem et dilectionem.

Oportet vos operari opera ejus qui reliquit vos in loco suo (974), imo opera Domini Dei vestri, qui ad tale ministerium vos elegit. De operibus ejus est, quod ecclesia de Monte religionem induit et decorem : ubi vos novella illa plantatio consiliatorum et auxiliatorum magnam invenit. Supplicamus, ut quod bene coepistis, melius consummetis, et oppositis vos murum pro domo Israel, ut non prævaleat homo. Digne etiam consolari abbatem loci illius (975) quia pusillanimitas est : quia sic convenit honori personæ vestræ, et salutis animæ vestræ et specialiter in tempore isto.

EPISTOLA CCCLXXI (976).

AD EUMDEM.

Dissuade, matrimonium inter filium comitis Andegavensis et filiam regis Francorum, ob impedimentum consanguinitatis.

Domino abbati Beati-Dionysii, frater BERNARDUS de Clara-Valle, salutem et orationes.

Sic scripsi ad dominum Regem : « Opus grande et onus inestimabile suscepistis, quod a nemine, nisi divina virtute, possit portari. Supra vires est hominis negotium vestrum (977) : sed Deo facile est, quod hominibus est impossibile (Luc. XVIII, 27). Si hæc scitis, cavendum vobis summopere est, ne qua occasione tam necessarium repellatis auxilium, ne qua suggestionem Deum offendatis, et gratiam ejus vobis reddatis infensam. Cavendum, inquam, nunc maxime, nequando provocatus a vobis irascatur Deus, et avertat faciem suam a vobis, ac manum retrahat adjutorii. Siquidem periculum hoc non ad solum Regem spectat, sed ad universam Ecclesiam Dei : quia ex hoc jam vestra et totius mundi una est causa. Quorsum hæc tendant, audite. Festino quidem ad vos, sicut hæc litteræ, vigiliam beate Mariæ Magdalene Lauduni facturus ; sed aliis jam litteris præmonere vos et præmonere curavi. Audivi enim quod festinet Comes Andegavensis alligare vos fide et sacramento, super matrimonio contrahendo inter filium suum, et filiam vestram. At hoc quidem non tantum non expedit, sed non licet ; non modo alias ob causas, sed quia titulus consanguinitatis id pro-

(973) Alias epistola 357 : quæ vero antea 370 erat nunc 337. Scripta circa annum 1147.

(974) Id de Sudovico Juniore intelligendum, qui in Orientem profectus, Sugerio vires suas commiserat : unde Bernardus in superiori epistola ait, omnium ecclesiarum curam ei esse commissam, et in epistola nunc 376 ad eundem « Maximus, » inquit, « Princeps estis in regno. » Unde « Majestatis » nomine compellitur ab Ulgerio Andegavensi episcopo in epistola 3 inter Sugerianus.

(975) Scilicet Odonem.

(976) Alias epistola 363 : quæ vero antea 371 erat, nunc 325. Scripta circa annum 1147.

(977) Id est expeditio sacra : unde hæc epistola

Ahibet, sicut veridica attestazione cognovimus, matrem reginæ et puerum istum, filium Comitis Andegavensis, in tertio consanguinitatis gradu inveniri. Propter quod omnimodo monemus, ne faciatis hanc rem : sed timeatis Deum, et declinetis a malo. Promisistis vos nulla ratione sine consilio nostro id facturum : et si dissimulavero, ipse peccavi. Hoc ergo consilium nostrum, ut nullo modo id faciatis. Si feceritis, sciatis vos et contra consilium nostrum, contra consilium multorum diligentium nomen vestrum, et etiam contra Deum fecisse : et nolite putare quod acceptum sit Deo sacrificium vestrum, cum sit ex parte, ut pro alieno sollicitus, regno proprio non parcatis, disponendo illud contra Deum, contra jus et fas, et contra utile atque honestum. Liberavi animam meam : liberet et vestram Deus a labiis iniquis et a lingua dolosa. »

334 EPISTOLA CCCLXXII (978).

AD P. (979) EPISCOPUM PALENTINUM IN HISPANIA. *Laudat eum ab humilitate, sed maxime a studio lectionis.*

Venerabili domino, et charissimo patri P. Dei gratia Palentiensi episcopo, BERNARDUS Claræ-Vallensis abbas, præveniri Domino in benedictionibus dulcedinis.

Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam in odore unguentorum tuorum ? Venerabilis tua conversatio, et integritas morum replevit nares meas in odorem suavitatis ; et ecce odor iste factus est mihi, sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus. Vere sicut adipe et pinguedine repleta est anima mea in odore isto, et in talibus vita spiritus mei. Quomodo enim potest audire, et non delectari in crassitudine animæ meæ, cum audierit virum sublimem et humilem, negotiosum et quietum, et trementem verba Domini ? O rara avis in terris, humilitas cum sublimitate, et tranquilla mens in medio negotiorum ! Lætificasti, Domine, animam servi tui ; lætificet et tuam misericors Dominus in lætitia gentis suæ. Gavisus sum gaudio magno, quod talia de vobis, et a talibus nuntiata sunt, quibus non forte putare potui. Latentes enim præsentium fratres nostri nuntiaverunt nobis de castigatione carnis, quam redigis in servitutem, de erectione spiritus, de amore lectionis, de mansuetudinæ morum, de operatione boni ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Tu ergo, charissime, non me intendas intentum circa laudes tuas in verbis istis. Nondum enim menti excidit illa sine dubio referenda est ad Ludovicum Juniorem, qui Mariam suam primogenitam filio Fulconis Andegavorum comitis, qui in Orientem etiam profectus est, conjungere volebat ; quæ res effectu caruit, Maria Henrico Campaniæ comiti tradita.

(978) Epistola nova : quæ vero antea 372 erat, nunc 319. Scripta circa annum 1147.

(979) Petrum scilicet, cujus nomen diplomati Sanctiæ, Spinam abbatiam S. Bernardo concedentis, subscriptum invenitur apud Manriquez, ad annum 1147, cap. 18 n. 3. — Hanc chartam vide infra inter variorum donationes pias, Appendici epistolarum subjungimus. EDIT.

prophetica reprehensio : *Populus meus, qui te beatificant, ipsi te decipiunt (Isa. ix, 16)*. Nolo enim oleo peccatoris impinguari caput tuum, quia peccator sum ; sed potius oleo lætitiæ, quæ procedit de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. Non sum ego venditor olei ; non enim habeo nisi parum olei, quo ungar in palestra hujus sæculi : verumtamen laudes Christi silere non possum. Laudetur ergo non creatura, sed Creator : laudetur non ille qui accepit, sed ille a quo accepit : laudetur non ille qui plantat, non ille qui rigat, quia nihil sunt ; sed qui incrementum dat Deus. Ego ergo non accipientis, sed porrigentis manum laudabo : non laudationem servi, sed laudationem Domini loquetur os meum. Tu ergo, dilectissime, si sapis, imo quia sapis in te quidem, sed non ex te cognosce gratiam : quia, omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum. Scio quosdam esse, qui quasi scienter nescire volunt quæ acceperunt a Domino, ne in superbiam elati, in viscum incidant diaboli. Mihi autem videtur debere scire quid acceperim, ut sciam quid desit mihi : mihi videtur juxta Apostolum, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, ne nesciamus, ad quæ postulanda suspirandum sit nobis. Qui enim accepit, et nescit quæ accepit, duplici periculo vicinum se constituit : quia ingratus est circa acceptum, et incautus circa custodiendum beneficium. Quomodo enim refert gratiam ei, a quo accepit, si nescit se accepisse quod accepit ? vel quomodo sollicitus erit custodire, qui non meminit se aliquid accepisse ? Aufer a me, Domine, opprobrium ingrati illius populi, de quo dictum est : *Obliti sunt benefactorum ejus, et mirabilium ejus, quæ ostendit eis (Psal. LXXVII, 11)*. Acceptum itaque beneficium, etiam secundum sapientes hujus sæculi, æternæ memoriæ infingendum est. Oportet ergo ut accepta sciamus custodire, et gratia Dei vacua non sit in nobis ; sed ut semper in nobis maneat, semper gratias agamus Domino 335 Deo nostro. Illud quoque non otiose puto adjiciendum, ut in acquisitionem salutis et gratiæ tribus gradibus ascendas : humilitate, fide, timore. Humilitas enim est, cui gratia datur ; fides, in qua suscipitur ; timor, a quo custoditur. Nam sine tribus his si ascendamus ad gratiam, timeo, ne dicatur nobis : *Domine neque in quo haurias habes, et putens altus est (Joan. iv, 11)*. Sit ergo ad hauriendam aquam sapientiæ funiculus hæreditatis, et hæc humilitas sit in ore, sit in corde, sit in actu : quia funiculus triplex difficile rumpitur. Fides sit hydra, et hæc magna sit, ut ab ea multum gratiæ capiat. Sit timor operculum, ne sortibus vanæ gloriæ aqua sapientiæ inquinetur : scriptum est enim : *Vas quod*

(980) Epistola nova : quæ vero antea 373 erat nunc 411. Scripta circa annum 1147.

(981) Haud dubie abbas de Spina, Palentinæ diocesis cujus fundatrix Sancia, Alfonsi imperatoris soror, ad quam epistola 301, locum, S. Bernardo dedit. Nivardus Bernardi frater cum sociis eo missus. Abbas primi nomen ignorat Manriquez, ad annum 1147,

A non habuerit cooperculum, immundum erit (Num. XIX, 15). Manum meam provocavit ad scribendum illa tua devotio legendi, qua non solum magnorum hominum, sed etiam nugis nostras amplecteris : ut per quos nuntiata est bonitas tua, per eosdem tibi nuntiaretur, quantam cordi meo dedisti lætitiā.

EPISTOLA CCCLXXIII (980).

ABBATIS SP. (981) AD SANCTUM BERNARDUM.

De præfectura sibi imposta luget

Desiderabili domino et charissimo patri BERNARDO Claræ-Vallensi abbati, filius ejus Sp. fratrum ecclesiæ servus inutilis, benedictionem omnium gentium.

Desiderio desideravi, si fieri posset, ut litteræ istæ invenirent vos liberum ab aliis negotiis et absolutum. Timeo enim, et timui, cum eas scriberem, et recordabar illius, qui quærebat videre Jesum, sed non poterat præ turba, quia statura pusillus erat (Luc. XIX, 3). Sed quid, si otium invenero, et non invenero gratiam in oculis vestris ? Numquid solum otium erit mihi solatium ? Pareat vobis Deus. Quid fecistis ? ubi me posuistis, et qualem ? Utinam appenderent vires meæ, sarcina, quam porto, in statera ! quasi arena maris. Hæc gravior appareret. Quis enim ego sum, aut quæ domus patris mei ? Nonne ego sum puer parvulus, ignorans introitum et egressum meum ? Quis ergo, aut quid ego, ut possim solus occurrere, imo succurrere ecclesiæ, in qua positus sum, tanquam parieti inclinato et maceriæ depulsæ ? Supra vires meas est negotium istud ; stulto labore consumor. Laboravi in gemitu meo : sed quæ utilitas in laboribus et gemitibus meis ? Inveterati sunt morbi, plaga crudelis, et insanabilis dolor, nisi in manu forti. Vitia quippe versa sunt in mores, mores in consuetudinem, consuetudo in naturam, natura in necessitatem. O quam necesse esset hanc necessitatem evelli ! Sed quod cum lacrymis dicendum esset, confortata est, et non potero ad eam. Ecce enim non est auxilium mihi in me. Sed et frater iste lator præsentium, qui valde nobis necessarius erat, recedit a nobis. Docebat enim novitios ; proficiebant illi, ego autem gaudebam, et sperabam de misericordia Dei, quod quandoque absorberetur mortale a vita. Testimonium illi perhibeo, quantum licet aestimare hominem ab homine, quia conversatio ejus apud nos, et Deo grata fuit et dulcis hominibus. Unde et discessio ejus sine dolore esse non potuit. Potens es, Domine, convertere planctum meum in gaudium mihi, si inveniri gratiam in oculis tuis. Hæc haectenus. Cætera præsentium lator latius explicabit.

336 EPISTOLA CCCLXXIV (982).

AD FRATRES DE HIBERNIA, IN TRANSITU BEATI MALACHIE EPISCOPI (983).

Sanctorum obitum gaudio potius quam luctu prosequatur.

(982) Alias epistola 341 : quæ vero antea 374 erat, nunc 358. Scripta anno Christi 1148.

(983) Anno 1148, die secunda novembris contigit sancti Malachie obitus de quo in ejus Vita a Bernardo scripta, in tomo II. Adde sermones duo de eodem, in tomo III.

quendum Singulari quoque Dei beneficio, Claram-Vallem tanti viri morte et sepultura honoratam.

Religiosis fratribus qui in Hibernia sunt, et his maxime congregationibus, quas beatæ memoriæ Malachias episcopus fundavit, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, Paraclæti consolationem.

1. Si haberemus hic manentem civitatem, copiosissimis jure lacrymis plangeremus, talem nos amisisse concivem. Cæterum si futuram magis inquirimus ut oportet, est quidem non modica doloris occasio tam necessario duce destitui: debet tamen zelum temperare scientia, et dolorem spei fiducia delinire. Nec mirari quempiam decet, si gemitum extorquet affectus, si desolatio lacrymas exprimit: modum tamen adhibere necesse est, imo non modice etiam consolari, intuentes non quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna. Primum quidem congratulandum est animæ sanctæ, ne nos arguat de inopia charitatis, dicens et ipse quod Dominus ad Apostolos ait: *Si diligeretis me, gaude-retis utique, quia vado ad Patrem* (Joan. xiv, 28). Prævenit nos ad Patrem spirituum spiritus patris nostri: nec modo charitatis inopes, sed ingrati-tudinis etiam rei esse convincimur super omnibus quæ per eum nobis beneficia provenere, si non congratulamur ei, qui de labore ad requiem, de periculo ad securitatem, de mundo transit ad Patrem. Itaque et pium est Malachiam flere defunctum, et pium magis Malachiæ congaudere viventi. Nunquid non vivit? Utique et beate. Visus est oculis insipientium mori, ille autem est in pace.

2. Dehinc etiam unitatis propriæ consideratio exultandum nobis suggerit et lætandum, quod tam potens suos patronus ad cœlestem curiam, tam fide-lis præcesserit advocatus: cujus et ferventissima charitas oblivisci ne queat filiorum, et probata san-ctitas obtineat gratiam apud Deum. Quis enim hunc Malachiam sanctum aut minus posse prodesse, aut minus suos diligere audeat suspicari? Profecto cum diligeretur prius, certiora nunc suæ dilectionis a Deo capit experimenta: et dum dilexisset suos, in finem dilexit eos. Absit autem ut tua nunc, o anima sancta, minus efficax æstimetur oratio, quando præ-senti vividius supplicare est majestati, nec jam in fide ambulas, sed in specie regnas! Absit ut immi-nuta, nedum exinanita tua illa tam operosa charitas reputetur, cum ad fontem ipsum charitatis æternæ procumbis, pleno hauriens ore, cujus et ipsa prius stillicidia sitiebas? Non potuit morti cedere charitas fortis ut mors, imo et morte fortior ipsa. Nam et decedens non erat immemor vestri, affectuosius vos commendans Deo, et nostram quoque exiguitatem solita illa sua mansuetudine et humilitate exorans ut vestris non oblivisceremur in finem. Unde et dig-num duximus scribere vobis, ut sciatis nos et in

(984) Alias epistola 390: quæ vero antea 375 erat, nunc 316. Scripta anno Christi 1148.

(985) Scilicet Pontius.

spiritualibus, si quid nostra in his exiguitas per beati hujus Patris nostri merita unquam poterit; et in corporalibus, si quando forte opportunitas præberetur, omnem vobis consolationem impendere tota devotione paratos.

3. Et nunc quoque, dilectissimi, Hiberniensis Ecclesiæ gravem hanc destitutionem toto miseramur affectu: et eo amplius vobis compatimur, quo nos amplius ex hoc novimus debitores. Magnificavit enim Dominus facere nobiscum, cum locum nostrum dignatus est beatæ mortis ejus honorare præsentia, et pretiosissimo 337 corporis ejus locupletare thesauro. Nec molestum sit vobis, quod apud nos habeat sepulturam: quando sic ordinavit Deus se-cundum multitudinem misericordiæ suæ, ut vos eum vivum haberetis, nobis habere liceret vel defunctum. Et nobis siquidem communis vobiscum pater ille erat, et est: nam et in morte ipsius hoc nobis con-firmatum est testamentum. Quamobrem sicut nos hujus tanti patris gratia, universos vos, tanquam germanos fratres, totis amplectimur visceribus cha-ritatis: sic et de vobis idem sentire spiritualis ipsa cognatio persuadet.

4. Hortamur autem vos, fratres, ut beati hujus patris nostri semper curetis seclari vestigia, eo stu-diosius, quo vobis certius sancta ejus conversatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim verosq; vos ejus filios esse probabit, si paterna viriliter instituta servetis: et ut in eo vidistis et audistis ab eo quemadmodum vos oporteat ambulare, sic am-burietis, ut abundetis magis: siquidem gloria patris, ob sapientia filiorum (Prov. x, 1). Nam et nostram non mediocriter excutere desidiâ, et reveren-tiam incutere cæpit præsens nobis tantæ perfectionis exemplar. Atque utinam sic nos post se trahat, ut pertrahat in tam recenti virtutum ejus odore avidius alacriusque currentes. Orantem pro nobis universi-tatem vestram Christus custodiat.

EPISTOLA CCCLXXV (984).

AD IDAM COMITISSAM NIVERNENSEM.

Monachos Vizeliacenses a Comitissæ clientibus in-festari queritur.

Dilectæ in Christo filiæ Nivernensi comitissæ, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et orationes.

Conqueritur venerabilis abbas Vizeliacensis (985), quod vos et clientes vestri mercateres et cæteros Vizeliacum volentes ire prohibetis: quod quia Guil-lemus comes (986) bonæ memoriæ, et filius ejus in præsentia domini Autissiodorensis et nostra penitus refutavit, tanquam impium et iniquum; monemus et rogamus, ne id deinceps ullo modo faciatis. Ti-memus enim, si talia facere cœperitis, ne forte et vobis hic, et viro vestro, ubi ipse est, plurimum possint obesse, quod omnino nollemus. Credite ergo nobis, et omnino desistite a malitia hac.

(986) Guillelmus iste in Carthusiam (ut jam no-tatum) secedens, alterum Guillelmum filium suum successorem habuit ab anno 1147.

EPISTOLA CCCLXXVI (987)

AD SUGERIUM ABBATEM.

Hortatur et rogat, ut duellis quorundam principum se opponat.

Venerabili patri et domino SUGERIO, Dei gratia abbati Sancti-Dionysii, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et orationes.

Nunc tempus et opus est, ut apprehendatis gla-dium spiritus, quod est verbum Dei, contra dia-bolica figmenta, quæ regerminare moluntur ite-rum. Homines namque illi qui reversi sunt, maledi-citas illas nundinas (988) post festa paschalia præ-fixerunt, et statuerunt laxatis habenis dominus Hen-ricus filius Comitis, et dominus Robertus frater Regis, ut irruant et interficiant semetipsos. Animad-vertite quali voluntate viam Jerosolymitanam aggressi sunt, qui cum voluntate hujusmodi regressi sunt. Quam recte dici potest de istis: *Curavimus Babylo-nem, et non est sanata! (Jerem. li, 9); percussi sunt, et non doluerunt; attriti sunt, et renuerunt suscipere disciplinam! (Jerem. v, 3.)* Post tot labo-res, post tot pericula, quibus vexati sunt a tribulatione malorum et dolore, regnum in pace est, et Dominus Rex abest: et per hos duos potest terra singulariter commoveri sed 338 et perturbari. Supplico et con-sulo Sublimati vestræ, quia maximus princeps estis in regno, ut vel dissuasionem, vel vi, totis viribus vos op-ponatis, ne fiat hoc: quia sic convenit honori per-sonæ vestræ, et terræ vestræ, et utilitati Ecclesiæ Dei. Vim autem appello, quod ad ecclesiasticam pertinet disciplinam. Nos autem idem scribimus domino Remensi, domino Senonensi, domino Sues-sionensi, domino Autissiodorensi, comiti Theobaldo, comiti Rodulfo. Opponite vos tantis malis, et pro-pter dominum regem, et propter dominum papam, ad quem pertinet custodia regni.

EPISTOLA CCCLXXVII (989).

AD EUMDEM.

Prædicat ejus zelum et studium boni communis, quod indixerit comitia regni pro ejus salute hor-taturque ad causam reipublicæ fortiter agendam. Charissimo patri et domino SUGERIO, Dei gratia

(987) Alias epistola 358: quæ vero antea 376 erat, nunc 355. Scripta anno Christi 1149.

(988) Quæ istæ nundinæ? Id dicere licet ex Wil-lemo abbate Sancti Theoderici, Vitæ S. Bernardi libro 1, cap. 11, ubi ita habet: « Divertit aliquando nobilium cohors militum ad Claram-Vallem... Prope autem erat sacrum Quadragesimæ tempus et illi omnes fere juvenes, dediti militiæ seculari circum-ibant, quærentes execrabiles illas nundinas, quas vulgo Tornetas vocant. » Alii « Torneamentum » appellant, Mattheus Parisiensis, Historiæ Angl. pag. 258. Non in hastiludio illo quod vulgariter « Torne-amentum » dicitur, sed potius in illo ludo militari qui « Mensa rotunda » dicitur. « Res quidem ludicra et speciem præ se ferem tirocinii seu potius exercitii militaris, et ad agilitatem seu dexteritatem in armis tractandis, acquirendam institui solita. Ideo Richardus rex Angliæ ad imitationem Gallorum suos voluit torneamenti exerceri, ut ex bellorum solemnium præ-ludio verorum addicerent artem, ait Willelmus Neu-brigensis, libro v, cap. 4. Sed frequenter joca fiebant seria in ludi in cædes abibant. Unde tribus diversis

A Beati-Dionysii abbatis, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, spiritum consilii et conso-lationis.

1. Visis quibusdam litteris vestris, quas ad do-minum Turonensem direxerat Sublimitas vestra, exsultavimus, et delectati sumus, non qualicumque gaudio, sed gaudio magno valde. Visitet vos Oriens ex alto, qui visitare disponitis regnum gloriossimum regis nostri, ut sic respirare possit a tribulatione malorum et dolore, qui jam in januis est, si non fuerit totis viribus contradictum. Profecto consilium Dei fuit, ut ad consilium tam curiæ quam Ecclesiæ principes vocaretis: ut sciant omnes qui habitant terram, quia remansit et regno, et regi amicus dulcis, consiliarius prudens, adjutor fortis. Illi, inquam, regi, qui servit Regi cujus regnum est omnium sæculorum; qui commovit gentes et regna, ne Rex, cœli perderet terram suam; terram ubi steterunt pedes ejus. Illi, inquam, regi, qui cum esset gloria singularis, rebus affluens, pace securus, victoriosus in præliis, juvenis ætate elegit, exulare a propriis, ut serviret in alienis; illi tamen, cui servire, regnare est. Et quis audeat turbare regnum ejus? quis tantam impietatem committat adversus Dominum, et adversus christum ejus? Domine mi rex, utinam abscindantur, qui te conturbant! qui quærunt mala et tibi, et tuis, cum tu inter alienas gentes solus remanseris ne remaneret in solitudine ille locus, quem elegit Dominus ex omnibus locis terrarum, ut esset nomen suum ibi.

2. Propterea viriliter agite, et confortetur cor vestrum, quia vobiscum est Dominus Deus vester in protectione Regis et exsulis sui. Qui imperavit ven-tis et mari, tumentes fluctus facile complanabit. Erit vobiscum universitas Ecclesiæ Dei, ne insurgat aliquis et peccare faciat Israel, et totis humeris totum onus, si quid tamen oneris fuerit, supporta-bit. Nunc enim tempus opus est, ut agatis pro potestate quam accepistis: ut memoria vestra non solum in benedictione, sed et in admiratione sit generatione huic omni quæ ventura est. Providendum

conciiliis generalibus, teste eodem Neubrigensi, sub tribus Romanis Pontificibus hujusmodi armorum exercitia prohibita sunt. In concilio Lateranensi Alexander papa sic ait: « Felicis memoriæ papæ Innocentii et Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles nundinas, quas vulgo Torneamenta vocant in quibus milites ex con-dicto convenire solent et audacia temeraria congre-diuntur, unde mortes hominum et pericula anima-rum sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis etiam ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti penitentia non denegetur; christiana tamen careat sepultura. » Hæc ex Wilelmo Neubrigensi. Sed nihil minus profecisse et fervorem juvenum, armo-rum gloriam vanissime affectantium, frenum non admisisse, testatur idem loco citato. Hinc ergo patet quales nundinas instituerint Henricus comes, filius Theobaldi Magni comitis Campaniæ et Robertus Regis frater, qui ex itinere Hierosolymitano redie-rant. Vide epistolas 179, 288 et 363.

(989). Alias epistola 359: quæ vero antea 377 erat, nunc 346. Scripta anno Christi 1149.

est, et multum providendum, ne tanta portio Ecclesie Dei sine fructu maximo fatigetur, et hic statuendum, quid omnes insurgentium malignitates vel reddere vel elidere possit. In voluntate nostra est, ut vobis in nomine Domini congregatis, parvitas nostrae litteras transmittamus, quae etsi non adjuvent, saltem affectum nostrum ostendant. Ille autem qui vobis debet hanc voluntatem, donet et facultatem, et conterat Satanam sub pedibus vestris: ut in opere isto glorificetur Dominus, honoretur Ecclesia, regnum stabiliatur, et obstruatur os loquentium et facientium iniqua.

339 EPISTOLA CCCLXXVIII (990).

AD EUMDEM.

Petit subsidium annonae pro Religiosis Bituricensibus.

Domino dilectissimo SUGERIO, Dei gratia venerabili abbati Sancti-Dionysii, frater BERNARDUS Claræ-Vallis abbas, salutem et orationes.

Fratres nostri de Bituricensi archiepiscopatu, de Domino-Dei, egent pane: et audivimus quod abundat ibi annona domini Regis, et parum venalis inibi videtur. Itaque rogamus vos, ut præcipiat is dari de annona illa, quantum visum fuerit prudentiae vestrae. Nam et dominus Rex, dum in hac terra esset eis benefacere solebat.

EPISTOLA CCCLXXIX (991).

AD EUMDEM.

Abbati cuidam inopi subveniri rogat.

Domino et patri dilectissimo SUGERIO, Dei gratia reverendo abbati Sancti-Dionysii, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et devota orationes in Christo.

Abbatem pauperem abbati diviti mittimus, ut de alterius abundantia alterius inopia aliquatenus relevetur. Vobis sane honestiorem cedimus partem juxta sententiam Veritatis, quae bestius esse definidare, quam accipere (*Act. xx, 35*). Nec dubito quin libentius et liberalius manum vestram extendetis ad hunc pauperem Christi, si vobis aequae ut nobis, innotuisset ejus religiositas et honestas sed et necessitas ipsa quam patitur. Nam et debitis premitur, et panis inopia laborat, quod agri ejus pro tritico herbas ei perniciosas reddiderint. Quia ergo sterilitas ista vestros non attingit loculos, rogamus et petimus per vestram misericordiam ei subveniri: nec ullatenus dubitetis, quin utiliter positum sit et repositum, quidquid ei præstare placuerit.

EPISTOLA CCCLXXX (992).

AD EUMDEM.

De periculoso statu Ecclesiae Orientalis.

Amantissimo patri et domino SUGERIO, Dei gratia Beati-Dionysii abbatis, BERNARDUS Claræ-Vallis vo-

(990) Alias epistola 360: quae vero antea 318 erat, nunc 347. Scripta anno Christi 1149.

(991) Alias epistola 361: quae vero antea 579 erat, nunc 353. Est 93 inter Sugerianas. Scripta anno Christi 1149.

catas abbas, salutem, et quas potest orationes in Domino.

Verbum quod attulerunt magister Templi et frater Joannes tam laetus accepi, quam id quod a Deo crederem processisse. Ipsa enim jam Orientalis Ecclesia tam miserabiliter clamat, ut quisquis non toto compatitur affectu, Ecclesiae filius esse non probetur. Verum quam laetus de nuntio, tam tristis de angusto termino, ad quem vestrae Dilectioni occurrere non potui. Siquidem promiseram Lingonensi episcopo ipsa die occurrere ad colloquium, quod de magnis et gravibus negotiis fiducia nostri acceperat. Indicavi autem ipsum tempus, quando, si placet, laetus occurram cum eodem episcopo qui multum poterit utilis esse colloquio.

340 EPISTOLA CCCLXXXI (993).

AD EUMDEM.

Monet se de ipso recte sentientem, dolere tamen quod mala regni palam ipsi impudentur. Hortatur ut careat, ne eorum, per quos ista fiunt, consortio infametur.

Reverendo patri et amico nostro charissimo SUGERIO Dei gratia abbati Sancti-Dionysii, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et qualescunque nostras orationes.

Ad litteras Paternitatis vestrae repondere brevius, temporis augustiae coegerunt. Jam enim advesperascebat ea die, qua litteras illas accepi: et necesse erat sequenti die ad Cisterciense capitulum proficisci. Proinde respondeo breviter, ei volo ut omnino longe fiat a vobis, ne aliquando veniat in cor vestrum, quod de nobis ullo modo crediderim, vestro consilio et voluntate fieri mala quae plangimus. Verum unum fuit, quia zelo urgente ductus, ipsum vobis zelum exprimere, imo et imprimere atque ingerere laborabam, ut vestram quoque Sanctitatem inflammaret affectus. Alterum fuit, quod licet bene sentirem de conscientia vestra, plurimum tamen contristabar de fama et scandalo, quod est in Ecclesia Dei. Quod si acquiescere nolunt maxime in hujusmodi rebus, quid facietis inter eos? Quare de vobis illi se palliant? nonne oportet vos omnino alienare a sacrilegis illis, et longe fieri ab eis; ut securi de conscientia, decantetis: *Odivi ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo* (*Psal. xxv, 5*): ut noverit omnis ecclesia sanctorum, alienam ab eorum numero et consortio vestram innocentiam esse? Proinde memoramini principium loquendi Domino in Propheta; in invenietis beatum virum esse qui non abiit in consilio impiorum (*Psal. i, 1*). Illud autem credatis, nunquam male me sensisse de vobis. Novi enim vos et puritatem vestram. Valet, et orate pro nobis.

(992) Alias epistola 362: quae vero antea 380 erat, nunc 360. Scripta anno Christi 1149.

(993) Alias epistola 364: quae vero antea 381 erat, nunc 320. Scripta circa annum 1150.

EPISTOLA CCCLXXXII (994).

AD LEONIUM ABBATEM SANCTI BERTINI (995).

Ejus in se suosque beneficia gratis agnoscit. Thomam de Sancto Audomaro ad Claræ-Vallenses transire volentem non prohibendum.

Dilecto et venerabili domino LEONIO abbati, et universo conventui ecclesiae Sancti Bertini, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.

1. Litteras Dilectionis vestrae, dilectissimi fratres, suscepimus, indicium voluntatis et petitionis vestrae. Beneficiorum, quae nobis et nostris plena manu, hilari mente, vultu sereno exhibetis, in aeternum non obliviscar. Sed quid, non sum oblitus, et ingratus invenior? Nunquid sola memoria habebit me excusatum? imo acerbius accusabit. Nec immemorem, nec ingratum amicis meis me exhibere novi. Si tamen non habeo quod retribuam pro omnibus quae accepi a vobis; ut minus sapiens loquor, Dominus retribuet pro me. De alieno liberalis sum, quoniam inops et pauper sum ego. Honorem ecclesiae vestrae, et decorem domus Domini, qui in vobis est, quantum diligam, ipse novit, qui plus profunditatem humani cordis ingreditur. Sed nec ego vereor verum dicere in hac parte: ego diligentes me diligo. Sed non in hoc justificatus sum: nam et Ethnici hoc faciunt. Non multum laudis habet, si amantes me amavero: sed si non amavero, sceleratus pro scelere judicabor. Dilexi vos, et ante meritum: quare etiam post meritum diligere? Quos enim, etiamsi nulla merita præcessissent, honorari oportuit; post beneficia non honorare, plus quam injuria est. Diligam vos semper, fratres **341** charissimi, in Domino, et cum omni amore serviam vobis in eo, cujus servi estis: imo Christum, cujus membra estis, semper in vobis honorabo.

2. Verumtamen ut rationabile sit obsequium nostrum et honor irreprehensibilis, quem vobis exhibere debemus; prudenter et caute id fieri oportet, quia honor regis judicium diligit (*Psal. xcvi, 4*). Super his igitur quae mihi rescribitis, respondeo Charitati vestrae, quia nec ego audeo, nec vos debetis prohibere eum qui bene facere potest. Quid enim respondere habemus Apostolo dicenti: *Spiritus nolite extinguere* (*I Thess. v, 19*). Neque enim securum est extinguere, quod extinctum accendere non sit tuae potestatis. Et ubi est illud: *Unusquisque in ea vocatione qua vocatus est, in ea permaneat* (*I Cor. vii 20*). Vocatus est, inquam, Thomas (996) non a me, sed ab eo qui vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt (*Rom. iv, 17*). Quid ad nos respicitis? quid nos intuemini in hoc facto, tanquam

(994) Alias epistola 324: quae vero antea 382 erat, nunc 321. Scripta circa annum 1150.

(995) De Sancti Bertini monasterio actum supra in epistola 149. De Thoma confer epistola 108 ad ipsum. Leonius abbas laudatur ab Hermanno monacho Laudunensi in libro tertio de Miraculis B. Mariae cap. 4, ubi « vir religiosissimus et tam gentilium, quam divinarum litterarum peritissimus » dicitur.

PATROL. CLXXXII.

opus hominis sit, et non Dei? Non ab homine, neque per hominem, sed a Domino factum est istud. Non enim homo, sed Deus est, qui operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit. A Domino, inquam, factum est istud: et ideo non solum mirabile, sed immutabile esse debet in oculis nostris. Quis enim, vel quid est homo, ut adjuvet sensum Domini, vel spiritum ejus? Novit ille qui quaerit ovem perditam, et quid quaerat, et ubi quaerat: et quomodo, et unde revocet, et ubi collocet, sic ut eam ulterius non perdat. Quem ergo Dominus vocavit, vide ne revoces; quem Deus erexit, tu inclinare noli; nec ponas ei offendiculum, cui Deus manum porrigit ascendenti.

3. Sed jam videndum est quid ponderis habeat illud quod dicitis, eum oblatum a parentibus. Videat prudentia vestra quid habeat plus vigoris et rationis, utrum illud quod factum est de ipso per alium ipso nesciente, an illud quod sciens et prudens de se ipso fecit: non autem ipse, sed gratia Dei, quae nolentem praevenerit ut velit, quae volentem subsequitur ne frustra velit. Ego autem dico, quod votum parentum integrum manet, et oblatio eorum non est exinanita, sed cumulata. Nam et idem offertur quod prius oblatum est; et eidem offertur cui prius oblatum est; et quod prius a solis parentibus oblatum fuerat, nunc offertur a filio. Praeterea super hoc verbo praecipere vobis nihil habeo: consilium autem do A Domino egressus est sermo: nolite impedire cursum gratiae Dei, nolite reprimere primitias bonae voluntatis: quod enim in eo coeptum est, de Spiritu sancto est. Vos autem nolite dissimulare injuriam quam nobis inferitis, cum nunquam vos laeserimus in hac parte, ut fratres, quos Deus misit ad vos, vellemus subtrahere vobis. Noverit autem ipse Thomas, si irritum fecerit votum suum, cujus me testem adhibuit: noverit alius, quicumque sit ille, qui eum ad hoc impulerit, quod ascendam ex adverso, et stabo contra eos in die Domini. Sed interim melius est ei, vobis, et nobis, servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Vale.

EPISTOLA CCCLXXXIII (997).

AD EUMDEM ABBATEM SANCTI BERTINI.

Rogat ut officia humanitatis, hactenus fratribus suis exhibita, continuet.

Amico suo charissimo LEONIO, Sancti Bertini venerabili abbati, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem in eo qui mandat salutes Jacob.

Quod merito confidam de vobis, charitas vestra palam fecit, quae inventa occasione se ipsam innotescendi, non potuit latere sub modio. Gratissima habeo illa officia humanitatis, quae fratribus nostris

Præfuit ab anno 1148, ad annum 1163.

(996) Exstat ad eum epistola 108.

(997) Alias epistola 342: quae vero antea 383 erat, nunc 361. Scripta circa annum 1150.

(998) Monachis de Claro-Marisco, prope Audomaropolim, cujus cenobii primordia Manricus refert ad annum 1138.

(998) impenditis, qui habitant juxta vos. Quod illis facitis, mihi facitis: imo sic magis mihi facitis, quam si mihi **342** faceretis. Obsecro ergo, ut perseveret hæc sollicitudo vestra pro eis, quoniam longe facti sunt a nobis, ut non possimus eis, prout oportet, assistere. Sit ergo vestræ benignitatis vicem nostram supplere, ut vos ipsis in patrem, et ipsi sint vobis in filios. Si forte venerit tempus, quo tantæ charitati respondere possimus; quod non simus ingrati, fides oculata monstrabit. Vale.

EPISTOLA CCCLXXXIV (999).

AD MONACHOS ECCLESIE SANCTI BERTINI.
Gratias agit beneficentiæ hactenus suis præstitæ largam a Deo retributionem promittens.

Universis qui sunt in ecclesia Beati-Bertini amandis in Christo, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, servire Domino in lætitia.

Ad gratiarum actionem, ad reddendum dilectionis officium, meritis vestris provocamur. Quia enim acceptum beneficium æternæ memoriæ infingendum est, beneficiis quæ fratribus nostris, imo quæ mihi contulistis, nec immemor esse debeo, nec ingratus. Meum est, quidquid meis impenditur: mihi datur, quidquid infunditur in visceribus meis. Scio cui credidi, et certus sum: scio quia diligitis nos, non verbo et lingua, sed opere et veritate. In argumentum quippe dilectionis et gratiæ, quam fratres nostri invennerunt in oculis vestris, non verba procedunt, sed opera: eo utique puriora apud Deum, et gratiora apud homines, quo de sola gratia dantis proveniant, præter meritum accipientis. Pro his igitur gratias agimus universitati vestræ: pro his omnibus debitores sumus vobis, si quid sumus, si quid possumus, et nos, et fratres nostri. Sed ne parum vobis sit acceptos esse hominibus, accepti estis et Deo meo. Nam quod uni ex minimis ejus fecistis, ipsi fecistis (*Matth. xxv, 40*). Quid quod non uni tantum, sed pluribus ex minimis ejus fecistis? In omnibus his penes me non retributio multa, quoniam inops et pauper sum ego: sed Dominus retribuet pro me. Ipse qui retributor est omnium honorum, retribuatur vobis, quod pauperes ejus prævenistis in benedictionibus dulcedinis, et in exemplo charitatis. De præteritis gratias agimus: de futuro precamur, ut bonum facientes non deficiatis. Tempore enim suo metetis de semine boni operis manipulos pacis et gloriæ: quod nobis præstet Deus. Amen.

EPISTOLA CCCLXXXV (1000).

AD EOSDEM.

Eis de meliori observantia gratulatur, eosdemque ad studium religiosæ perfectionis et assidui profectus excitat.

Dilectissimo sibi in Christo universo conventui monasterii Sancti-Bertini, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et orationes.

1. Ita, quæso, ita facite, dilectissimi. Discipulus

(999) Alias epistola 343: quæ vero antea 384 erat, nunc præmissa epistolæ 273. Scripta circa annum 1150.

quippe proficiens, gloria est magistri. Quisquis in schola Christi non proficit, ejus indignus est magisterio, præsertim tamen ubi sumus, ubi nihil eodem statu permanet: et non proficere, sine dubio deficere est. Nemo proinde dicat: Satis est, sic volo manere, sufficit mihi esse sicut heri et nudius tertius. In via residet qui ejusmodi est: in scala subsistit, ubi neminem patriarcha vidit non ascendentem, aut descendentem (*Gen. xxviii, 12*). Dico ergo: *Qui se existimat stare, videat ne cadat* (*I Cor. x, 12*). Ardua et angusta est via, et non hic, sed in domo patris mansiones sunt multæ (*Joan. xiv, 2*). Itaque, qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare (*I Joan. ii, 6*). Jesus enim, ut ait evangelista, *crescebat et proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines* (*Luc. ii, 52*). Ille non restitit ergo, sed exultavit ut gigas ad currendam viam (*Psal. xviii, 6*): et nos quoque, si non desipimus, curremus post eum, **343** trahemur in odore unguentorum ipsius. Alioqui si elongari contigerit, erit pigritanti animæ et laboriosior, et periculosior via, dum nec odore recreari, nec certa possit agnoscere vestigia longius abeuntis.

2. Sic ergo currite, fratres, ut comprehendatis (*I Cor. ix, 24*). Quod sane ita fiet, si nequaquam arbitramini vos comprehendisse, sed obliti quæ retro sunt, extenditis vos in anteriora (*Philipp. iii, 13*): si apprehendatis disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa (*Psal. ii, 12*). *Qui edit me, ait Sapientia, adhuc esuriet; et qui bibit me, adhuc sitiet* (*Eccli. xxiv, 29*): ut noverit piger, qui digne prorsus lapidatur stercoribus boum (*Eccli. xxii, 2*), fastidium sibi non de satiæte, sed de inedia generari.

3. Denique, quia omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti (*Rom. viii, 28*); moveat nos ipsum quoque sæcularis cupiditatis exemplum. Quem enim ambitiosum vidimus aliquando, contentum adeptis dignitatibus, ad alias non anhelare? Sic et curiosi cujusque non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Quid eorum qui avaritiæ serviunt, aut amatores sunt voluptatum, seu vanas sectantur hominum laudes, nonne et ipsorum insatiabilia desideria arguunt nos negligentiam et tepiditatem? Pudeat certe spirituum nos honorum minus cupidos inveniri. Erubescat anima conversa ad Dominum, minori affectu sectari justitiam, quam iniquitatem antea sectaretur. Est enim causa quoque valde dissimilis. Stipendium quippe peccati mors; fructus autem spiritus, vita æterna (*Rom. vi, 23*). Pudeat proinde negligentius nunc in vitam, quam prius in mortem ire, et minori studio salutis acquirere, quam perditionis augmentum. Nam, ut omnino simus inexcusabiles, in via vitæ quo citius, eo facilius curritur: et leve Salva-

(1000) Alias epistola 344: quæ vero antea 385 erat, nunc 418.

toris onus, quo crescit amplius, eo portabilis est. Nonne et aviculas levat, non onerat pennarum sive plumarum numerositas ipsa? Tolle eas, et reliquum corpus pondere suo fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suave jugum, sic onus leve, quo deponimus, eo deprimimur ipsi: quia portat potius quam portatur. Onerosa alicui videtur silentii disciplina: sed propheta magis robor quam onus esse considerans ait, *In silentio et in spe erit fortitudo vestra*. (*Isai. xxx, 15*.) *In silentio*, inquit, *et spe*, quia bonum est præstolari Dominum in silentio (*Thren. iii, 26*). Enervat quippe animam præsentium consolatio, roborat exspectatio futurorum.

4. Bene ergo fecistis, dilectissimi, addere aliquid ad priorem silentii regulam (1001): quod nimirum, prædicto attestante propheta, *cultus justitiæ est* (*Isai. xxxii, 17*). Bene fecistis alienando vos magis ac magis ab actibus sæculi hujus, quæ est munda et immaculata religio. Modicum quippe fermentum, fratres, totam massam corrumpit (*I Cor. v, 6*); et muscæ morientes exterminant oleum suavitatis (*Eccl. x, 1*). Quid prodest tanti corporalis pariter et spiritualis laboris atque exercitii fructum vilissima aliqua consolatione, imo desolatione minus acceptabilem fieri, aut certe et periclitari? Quantam internæ consolationis dulcedinem, et gratiam visitationis divinæ præpedit hujusmodi nugarum vapor ad modicum parens? Præsertim nos monachi, quorum certe, velimus, nolimus, in labore vita est; plane miserabiliores sumus omnibus hominibus, si pro tam exiguis tanta patimur detrimenta. Quid enim insipientiæ, imo quid insanie est, ut qui majora reliquimus minoræ cum tanto discrimine teneamus? Si mundum contempsimus universum, si abrenuntiavimus affectibus propinquorum, si monasteriorum carceri mancipavimus nosmetipsos; si denique non venimus facere voluntatem nostram, sed imposuimus homines super capita nostra: quid non oportet fieri, ne forte cotingat hæc omnia nobis in insipientia **344** nostra et negligentia deperire?

5. Agite ergo, dilectissimi, et in his quæ cœpistis, solliciti estote perseverare et abundare magis, ut augeantur in dies incrementa frugum justitiæ vestræ. Etenim qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet (*II Cor. ix, 6*). Et certe modicum seminis incrementum, non modica messis multiplicatio est. Hæc nos, fratres, quia audito profectu vestro exultavimus et delectati sumus, dignum duximus scribere charitati vestræ, cupientes admonitos vos esse, ubi observationes sanctas, quæ salvare possunt animas vestras,

(1001) Mirum quantum ad perfectionis studium silentio tribuerit Bernardus, ut in epistola 91 ad abbates Suessione congregatos, et alibi passim. Imo mirum sit videri cuiquam, religionem stare posse absque accurata silentii observatione, quod a Bernardo « Custos religionis » vocatur sermone 2 post Octavam Epiphaniæ, n. 7.

(1002) Alias epistola 333: quæ vero autem 386 erat, nunc 366. Scripta anno Christi 1158.

digna devotione suscipiatis et amplectamini. Scitis enim quia bilarem datorem diligit Deus (*Ibid. 7*). Orantem pro nobis universitatem vestram Christus custodiat.

EPISTOLA CCCLXXXVI (2002).

JOANNIS CASÆ-MARIÆ AD BERNARDUM ABBATEM.

Solatur Bernardum de infelici expeditionis in Terram Sanctam successu.

Dilecto patri ac venerabili domino suo BERNARDO, Dei voluntate ac gratia Claræ-Vallis abbati reverendissimo, frater Joannes minister suus, qualiscunque Casæ-Mariæ (1003) abbas, feliciter currere, ac feliciter Christi pietate consummare.

1. Memor dulcedinis ac familiaritatis, quam mihi indigno pietas vestra quondam exhibuit, aperire cogitationes mei cordis paternitati vestræ, quasi coram positus, præsumo, vestra magis de mansuetudine confusus, quam de offensa suspectus. Spero namque affectionem ac dilectionem, quam erga vos habeo, pietatem vestram non latere, et si aliquid etiam stultum dicerem, confido vos benigne ac mansuete quasi patrem filio ignoscere. Dictum est mihi, pater charissime, quod de hac re, quæ non ita prospere, ut forsitan volebatis, contigit (de via vero Jerosolymæ loquor), multum tristamini: eo quod Ecclesia Dei vel gloria, non sicut desiderabatis accrevit. Quapropter quod mihi pro hoc diu cogitanti Deus (ut credo) in corde misit, vobis humiliter suggero, nimirum perpendens quod sæpe parvo culibet Dominus aliquid ostendit, quod alicui magno et multis donis repleto videre nequaquam concedit: sicut Moysi sancto, facie ad faciem cum Deo loquenti (*Exod. xxxiii, 11*), Jethro alienigena concilium dedit (*Exod. xviii*).

2. Videtur itaque mihi, quod omnipotens Deus de hac via multum fructum fecit, non tamen eo ordine, quo ipsi viatores arbitrabantur. Siquidem si hoc quod cœperant, sicut decet Christianos, juste ac religiose prosequi vellent; Dominus cum eis esset, ac magnum fructum per eos perfecisset. Sed quoniam ipsi ad mala sunt devoluti, et hoc nequaquam Dominum, qui auctor viæ fuerat, a principio latere potuit; ut sua providentia in sui dispositione non falleretur, malitiam eorum in suam convertit clementiam, et immisit eis persecutiones et afflictiones, quibus purgati ad regnum pervenire possent. Denique confessi sunt nobis qui redibant, quod viderent multos ibi morientes, qui libenter se mori dicebant, neque velle reverti, ne amplius in peccatis reciderent.

3. Sed ne in dubium veniat quod dico, quasi patri meo spirituali in confessione aperio, quod patroni

(1003) Casæ-Mariæ abbatia insignis in agro Verulano in Italia condita anno 1005, sub Ordine S. Benedicti et Benedicto abbate primo. Bernardus isthuc non semel adisse memoratur; unde amicitiam iniiit cum Joanne abbate piissimo, hujus epistolæ auctore, qui monasterium suum anno 1140 Cisterciensibus adunavit sub linea Claræ-Vallis. Ughellus in Italia sacrae tomo I, col. 289.